

**Skupština Crne Gore
Parlamentarni institut
Istraživački centar**

KOMUNIKACIJA PARLAMENTA SA GRAĐANIMA

Podgorica, oktobar 2020.godine

Broj: 16/2020

Klas. br: 00-52-4/20-

Datum: oktobar 2020. godine

Pripremio: Istraživački centar Skupštine Crne Gore

* *Istraživački centar Skupštine Crne Gore, prilikom izrade istraživačkih radova, koristi se javno dostupnim podacima i podacima iz baza ograničenog pristupa, strogo vodeći računa o kredibilnosti izvora. Centar ulaže sve razumne napore da informacije sadržane u istraživačkom radu budu tačne i potpune, ali ne snosi odgovornost za eventualnu netačnost i nepotpunost istih. Istraživački radovi se koriste samo u svrhu za koju su izrađeni, a u skladu sa Pravilima o izradi istraživačkih radova. Stavovi izrečeni u tekstu ne predstavljaju zvaničan stav Skupštine Crne Gore, niti neophodno drugih institucija ili organizacija čiji se podaci koriste za izradu rada.*

** *Svi pojmovi upotrijebljeni u istraživačkom radu u muškom gramatičkom rodu obuhvataju muški i ženski rod lica na koja se odnose.*

SADRŽAJ

UVOD.....	4
GLAVNI NALAZI ISTRAŽIVANJA	5
KOMPARATIVNI PREGLED: KOMUNIKACIJA PARLAMENTA SA GRAĐANIMA.....	7
AUSTRIJA	7
ČEŠKA.....	7
ESTONIJA	8
FINSKA.....	11
GRUZIJA	13
HRVATSKA.....	13
LETONIJA	17
NORVEŠKA.....	18
NJEMAČKA	18
SJEVERNA MAKEDONIJA.....	19
SLOVENIJA	20
SRBIJA.....	22
ŠPANIJA.....	24
ŠVEDSKA.....	25
IZVORI INFORMACIJA.....	28

UVOD

U kontekstu savremene demokratije, parlament kao izabrano tijelo koje predstavlja sve strukture društva u sistemu ima jedinstvenu odgovornost i predstavlja centralnu instituciju demokratije jer izražava volju naroda, prenosi njihova očekivanja i traži odgovore za njihove potrebe. U tom smislu, parlament bi trebalo da doprinosi rješavanju najaktuelnijih problema sa kojima se građani suočavaju u svakodnevnom životu. Kao glavno zakonodavno tijelo, parlament ima zadatku da prilagodi zakone potrebama društva i okolnostima koje se ubrzano mijenjaju, te da u tom procesu, između ostalog, bude otvoren i transparentan prema građanima i uključi javnost u svoj rad.¹

Informisanje građana o radu parlamenta nije samo briga nezavisnih medija, već to spada u domen odgovornosti samih parlamenata. U cilju otvorenosti prema građanima i transprentnosti u svom radu, parlamenti širom svijeta ulažu velike napore da informišu i edukuju javnost o svojim aktivnostima i privuku interesovanje i pažnju građana, te uspostavljaju brojne načine komunikacije sa građanima i osmišljavaju razne instrumente, poput otvaranja rasprava za javnost, blagovremenog informisanja javnosti o radu parlamenta putem internet stranica koje omogućavaju dostupnost dokumentacije i materijala, te službenika zaduženih za odnose sa javnošću i slično.²

Svi parlamenti danas imaju svoje zvanične internet stranice koje omogućavaju građanima da prate rad parlamenta i prate proceduru i put usvajanja zakona, a u mnogim slučajevima parlamentarne internet stranice nijesu samo efikasno sredstvo za ostvarivanje pristupa informacijama, već pružaju i interaktivne mogućnosti.³ Osim toga, mnogi parlamenti uspostavljaju posebne centre za informisanje i edukaciju namijenjene komunikaciji sa građanima i organizovanju posjeta parlamentu. Drugi parlamenti imaju Dan otvorenih vrata (eng. *Open Days*), bilo u određeno vrijeme tokom cijele godine, bilo povodom obilježavanja pojedinih godišnjica kada se svakom građaninu pruža prilika za posjetu i obilazak zgrade parlamenta.

Parlamenti ulažu velike napore kako bi zainteresovali učenike i studente za svoj rad, pa u tom smislu sprovode razne inicijative za upoznavanje učenika i studenata sa načinom funkcionisanja paralamenta i principima demokratije, poput parlamenta mlađih, te raznih vidova saradnje između obrazovnih institucija i parlamenta⁴

Osim navedenih oblika komunikacije sa građanima, parlamenti primjenjuju niz drugih instrumenata poput zvaničnih naloga na društvenim mrežama, izložbi i seminara namijenjenih javnosti, omogućavanja korišćenja otvorenih podataka (eng. *Open Data*), te instrumenta direktnog obraćanja građana parlamentu putem peticija, predloga i predstavki.

U tom kontekstu, Istraživački cenatar prikupio je i obradio podatke u vezi sa načinima i instrumentima komunikacije parlamenta sa građanima u 14 zemalja: **Austrija, Češka (donji dom), Estonija, Finska, Gruzija, Hrvatska, Letonija, Norveška, Njemačka (donji dom), Sjeverna Makedonija, Slovenija, Srbija, Španija (donji dom) i Švedska.**

¹ David Beetham, Parliament and democracy in the 21st century: a guide to good practice, Inter-parliamentary Union, 2008, p.58-66

<https://www.ipu.org/resources/publications/handbooks/2016-07/parliament-and-democracy-in-twenty-first-century-guide-good-practice> (16.10.2020)

² Ibid.

³ Ibid.

⁴ Ibid.

Podaci koji su korišćeni u radu prikupljeni su iz dostupnih izvora, uključujući zvanične internet stranice parlamenta navedenih zemalja.

GLAVNI NALAZI ISTRAŽIVANJA

*U cilju približavanja parlamenta građanima, te otvorenosti i transparentnosti, parlamenti koji su predmet analize u ovom radu osmislili su brojne načine i instrumente koji olakšavaju informisanje javnosti i komunikaciju sa građanima, od zvaničnih internet stranica i prenosa rasprava do otvorenog parlamenta i niza edukativnih programa. U skladu sa prikupljenim podacima, svih 14 analiziranih parlamenta kao ključni instrument za blagovremeno informisanje građana o radu i aktivnostima parlamenta koriste **zvanične internet stranice** (veb sajt). Osim toga, u cilju podizanja svijesti javnosti o aktivnostima parlamenta, svi parlamenti obuhvaćeni istraživačkim radom koriste zvanične profile na raznim **društvenim mrežama**, poput Facebook-a, Twitter-a, Instagram-a i slično, izuzev Hrvatskog sabora.*

Svi navedeni parlamenti omogućavaju građanima **organizovane obilaske parlamenta, dane otvorenih vrata, izložbe**, te razne druge događaje kako bi se javnost na što bolji način upoznala sa radom parlamenta. Mnogi parlamenti uspostavili su **posebne službe, kancelarije ili centre za informisanje** namijenjene komunikaciji sa građanima (na primjer, Služba za upite u Parlamentu Austrije koju građani mogu kontaktirati putem telefona ili elektronske pošte, Centar za informacije u Parlamentu Češke, Kancelarija za informisanje u Parlamentu Finske, Služba za građane u Hrvatskom saboru ili Centar za posjete i informacije u Letoniji).

Posebna pažnja u svim parlamentima posvećuje se **edukativnim programima** namijenjenim raznim ciljnim grupama (učenicima, studentima, nastavnicima), što uključuje na primjer **demokratske radionice** u parlamentu Austrije, Finske i Švedske, **saradnju između parlamenta i sektora prosvjete** u Parlamentu Austrije, **programe volontiranja kod poslanika** (Hrvatski sabor), **tematske seminare** (Parlament Češke), **stipendije za studente postiplomske i doktorske studije** čije teze su na temu parlamenta ili parlamentarizma (Parlament Estonije), **obuke nastavnika građanskog obrazovanja** (Parlament Norveške) i slično.

Pojedini parlamenti poput parlamenta **Estonije, Finske i njemačkog Bundestaga** imaju **komunikacionu strategiju** kao instrument u okviru kojeg sprovode različite mjere u cilju približavanja parlamenta građanima, dok u **Parlamentu Češke** funkcioniše tzv. **Konsultativni odbor** sačinjen od predstavnika Kabineta predsjednika, Kabineta generalnog sekretara i predstavnika Službe (konkretno zaposlenih u Parlamentarnom institutu) koji se redovno sastaje i **priprema aktivnosti djelovanja prema javnosti**.

Među brojnim instrumentima koji su na raspolaganju građanima u kontekstu komunikacije sa parlamentima je **upućivanje peticija, predstavki i predloga građana**. Procedura razmatranja preticaja, predstavki i predloga građana razlikuje se među parlamentima, pa u parlamentu **Finske i Švedske** postoji **institut parlamentarnog ombudsmana** koji je nadležan za razmatranje podnesaka građana. U drugim parlamentima, pak, postoji **poseban odbor nadležan za razmatranje peticija, predstavki i predloga građana** (na primjer u Hrvatskom saboru i Donjem domu Parlamenta Češke) ili ih razmatraju **odbori u okviru svog djelokruga**, kao što je slučaj u Narodnoj skupštini Srbije. Osim toga, građani u **Gruziji**, na primjer, imaju mogućnost da

izraze svoje mišljenje u vezi sa predlogom zakona putem zvaničnog veb sajta Parlamenta, kao i da upute peticiju **poslanicima, tijelima i zvaničnicima Parlamenta.**

U nastavku rada u okviru komparativnog pregleda predstavljene su detaljnije informacije u vezi sa načinom komunikacije parlamenta sa građanima u parlamentima 14 navedenih zemalja.

KOMPARATIVNI PREGLED: KOMUNIKACIJA PARLAMENTA SA GRAĐANIMA

AUSTRIJA

Informacije o radu Parlamenta Austrije dostupne su putem **zvanične internet prezentacije**, zvaničnih **profila na društvenim mrežama** Facebook i Twitter, kao i kroz aktivnosti kancelarije za odnose sa javnošću i obrazovne aktivnosti Parlamenta, koje se prije svega odnose na Demokratske radionice (*Demokratiewerkstatt*) i Parlament mlađih (*Jugendparlament*). Takođe, postoji intenzivna saradnja između Parlamenta i sektora prosvjete.

Parlament objavljuje veliki broj **informativnih brošura** na nekoliko jezika, kao i **knjige** koje se bave različitim temama povezanim sa parlamentarizmom. Pored toga, u samom Parlamentu organizuje se veliki broj javnih događaja, dok se za austrijski nacionalni praznik (26. oktobar) tradicionalno organizuje **dan otvorenih vrata**.⁵

U okviru parlamentarne službe funkcioniše **Služba za upite** (tzv. Infotim za građane), koju građani mogu kontaktirati putem telefona ili elektronskom poštom. Ova služba odgovara na sva pitanja građana u vezi sa radom Parlamenta, parlamentarizmom i demokratijom, te prima zahtjeve i predloge u vezi sa tim temama. Zahtjeve i predloge upućene parlamentarcima ova služba proslijeđuje poslanicima ili njihovim klubovima. Takođe, na sajtu Parlamenta postoji mogućnost za elektronsko prikupljanje podrške **građanskim inicijativama i peticijama**.⁶

Parlament Austrije od 2014. godini omogućava građanima korišćenje zbirke podataka u formatu **Open Data**.⁷

ČEŠKA

Donji dom Parlamenta Češke (Predstavnički dom) primjenjuje brojne načine komunikacije sa građanima, te informisanja građana o aktivnostima Parlamenta, između ostalog, putem **zvanične internet prezentacije** Parlamenta, te putem **društvenih mreža** (Twitter i Facebook). Za upravljanje nalozima na društvenim mrežama nadležno je Odjeljenje za medije.⁸

Osim toga, građani mogu **prisustvovati plenarnim sjednicama**, kao i sjednicama radnih tijela, budući da su **sjednice radnih tijela otvorene za javnost**, izuzev sjednica Upravnog odbora (kolegijuma) i Odbora za pitanja mandata i imuniteta. Poslanici imaju svoje kancelarije u Predstavničkom domu gdje mogu **primiti građane**.

Parlament organizuje brojne **događaje**, konferencije i seminare koji su otvoreni za građane. Takođe, u okviru Parlamenta postoji **Centar za informacije** kao mjesto za kontakt sa građanima, koji funkcioniše u okviru **Odjeljenja za komunikaciju i edukaciju Parlamentarnog instituta**. Centar za informacije pruža građanima informacije o aktuelnim događajima u Parlamentu, kao i o funkcijama i nadležnostima Parlamenta. Posebna pažnja poklanja se **djeci** kao posjetiocima, a u fokusu su teme u vezi sa parlamentarizmom, zakonodavnim procesom, parlamentarnom kontrolom i slično. Centar

⁵ ECPRD request no. 3542, Communication policy of the Parliament - Politique de communication du Parlement, oktobar 2017.

⁶ ECPRD request no. 3939, Citizens Engagement Center at Parliament, decembar 2018.

⁷ Austria - Open Government Data (OGD)

<http://data.gv.at/> (21.10.2020)

⁸ Chamber of Deputies, Czech Republic <https://public.psp.cz/en/sqw/hp.sqw> (6.10.2020)

za informacije redovno organizuje **edukativne seminare** za nastavnike i učenike srednjih škola, te studente univerziteta. Shodno aktuelnim temama, Centar organizuje i **tematske seminare**.

Nastavnom osoblju iz oblasti građanskog obrazovanja, istorije i društvenih nauka omogućeno je učešće u jednodnevnom seminaru na temu „Češki parlament i parlamentarizam“. Sličan seminar osmišljen je i za učenike srednjih škola zainteresovane za oblast društvenih i političkih nauka koji žele da budu upoznati sa aktivnostima Parlamenta. Seminar „Istorijski moderni parlamentarizam u Češkoj“ osmišljen je za nastavno osoblje iz oblasti istorije i društvenih nauka i daje detaljan pregled transformacije forme i funkcija predstavničkih tijela u kontekstu moderne istorije Češke.⁹

Odjeljenje za komunikaciju i edukaciju za sve zainteresovane građane organizuje **obilaske zgrade Parlamenta** u pratinji vodiča. Obilazak počinje u Centru za informacije prikazivanjem kratkog filma o aktivnostima Parlamenta, nakon čega slijedi obilazak zgrade Parlamenta, uključujući i plenarnu salu.

Donji dom Parlamenta Češke tradicionalno organizuje **Dane otvorenog Parlamenta** tokom državnih praznika, 8. maja i 28. oktobra, kada je građanima omogućeno da obiju plenarnu salu, sale za sjednice odbora, kao i ostale prostorije Parlamenta.

Donji dom Parlamenta nema formalnu komunikacionu strategiju. Međutim, u okviru Parlamenta postoji **Konsultativni odbor** koji je sačinjen od predstavnika Kabineta predsjednika Parlamenta, predstavnika Kancelarije generalnog sekretara i predstavnika Parlamentarnog instituta (tj. Odjeljenja za komunikaciju i edukaciju koje je nadležno za komunikaciju sa javnošću kao dijela Parlamentarnog instituta). Konsultativni odbor se redovno sastaje i priprema aktivnosti djelovanja prema javnosti.¹⁰ Osim toga, Donji dom Parlamenta Češke objavljuje **strukturirane i otvorene podatke** za sve zainteresovane građane i javnost.¹¹

Sve peticije koje građani upućuju Parlamentu ili njegovim tijelima ili zvaničnicima prosljeđuju se Odboru za peticije koji, dalje, provjerava da li peticija ispunjava uslove predviđene Zakonom o peticijama. **Sve pritužbe i predloge građana koji nijesu označeni kao peticija**, Odbor za peticije upućuje Službi Donjeg doma Parlamenta. Služba Parlamenta upućuje predloge i predstavke građana nadležnim odborima ili komisijama ili relevantnim institucijama.¹²

ESTONIJA

Kada je u pitanju Parlament Estonije, ključni mehanizmi za predstavljanje rada parlamenta (*Riigikogu*) široj javnosti su **internet stranica Parlamenta** i **društvene mreže** (*Facebook, YouTube, Twitter*).¹³

Informacije na internet stranicama Parlamenta koje obuhvataju istorijat Parlamenta, strukturu, funkcije i način rada Parlamenta dostupne su na estonskom, ruskom i

⁹ Chamber of Deputies, Czech Republic, <https://public.psp.cz/en/sqw/hp.sqw> (6.10.2020)

¹⁰ ECPRD request no. 3518, Communication strategy in Parliament, oktobar 2017.

¹¹ Data Poslanecké sněmovny a Senátu

<https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=1300> (21.10.2020)

¹² ECPRD request no. 3779, Right of petition, maj 2018.

¹³ ECPRD request no. 3542, Communication policy of the Parliament - Politique de communication du Parlement, oktobar 2017.

engleskom jeziku). Sve zainteresovane strane mogu se preplatiti na vijesti ili razmjenu sadržaja o parlamentarnim aktivnostima putem elektronske pošte. Osim toga, **svakog petka objavljuje se najava za narednu sedmicu**, uključujući teme na dnevnom redu Parlamenta i radnih tijela, informacije o sastancima i posjetama poslanika, kao i pregled svih važnijih događaja tokom predstojeće sedmice.

Informacije o glasanju na plenarnoj sjednici objavljuju se odmah. Radna (nelektorisana) verzija zapisnika sa sjednice dostupna je u roku od jednog sata nakon završetka sjednice, dok se uređene verzije zapisnika objavljuju u naredne dvije nedjelje. Sva dokumenta i materijali koji se odnose na predloge zakona dostupni su na internet stranici Parlamenta. Osim toga, video snimci plenarnih sjednica i **sjednica radnih tijela koje su otvorene za javnost objavljuju se na YouTube kanalu**.

Posjetiocima je omogućeno praćenje plenarnih sjednica iz galerije za posjetioce, pri čemu nije potrebno da se prethodno registriraju za praćenje sjednica. Rad i način funkcionisanja Parlamenta, arhitektura zamka *Toompea* u kojem se parlament nalazi, kao i njegova istorija, predstavljaju se građanima putem **obilazaka sa vodičem**. Obilasci su prilagođeni i organizuju se za sve starosne grupe, počev od djece predškolskog uzrasta. Učenici pojedinih razreda učestvuju u obilasku sa vodičem u okviru građanskog obrazovanja. Obilazak se organizuje na način da se uzimaju u obzir specifične potrebe i želje grupe, pa fokus može biti ili na istoriji Parlamenta i arhitekturi zgrade, ili na samom radu Parlamenta i procesu donošenja zakona.

Jednom godišnje, na **Dan otvorenih vrata**, posjetoci Parlamenta mogu ostvariti bliži uvid u rad poslanika, pa se u **prostorijama poslaničkih klubova građani mogu sastati sa poslanicima**. Osim toga, građani mogu kao posmatrači prisustvovati sjednicama radnih tijela koje su otvorene za javnost ili pratiti sjednicu posvećenu pitanjima Vladi, na kojoj **članovi Vlade odgovaraju građanima na pitanja**.

Služba Parlamenta **sarađuje sa javnim institucijama** (na primjer, univerzitetima, Nacionalnom bibliotekom Estonije i slično) u procjeni učinka/rezultata koje ostvaruje Parlament (ove institucije mogu davati preporuke). Pojedini poslanici ili predstavnici Službe Parlamenta mogu doprinijeti obrazovnom miljeu **povremenim održavanjem predavanja**.

Osim toga, četiri puta godišnje u zgradi Parlamenta saziva se **Parlament mlađih**. U okviru Parlamenta mlađih, 101 delegat sa teritorije države okuplja se u Parlamentu kako bi predstavio i zastupao mišljenje i stavove mlađih iz cijele Estonije. Glavni cilj Parlamenta mlađih je uključivanje mlađih ljudi u državne procese donošenja odluka, pružajući im na taj način mogućnost da učestvuju u pitanjima koja se tiču direktno njih.

Parlament takođe obezbjeđuje **stipendiju August Rei** za studente postdiplomskih i doktorskih studija koji pišu svoje teze na temu parlamenta ili parlamentarizma u Estoniji.

Odjeljenje za odnose sa javnošću organizuje konferencije za štampu, kao i dodjelu akreditacija novinarima za prisustvo plenarnim sjednicama. Po potrebi, Odjeljenje organizuje **sastanke između predstavnika medija i poslanika** (ili predstavnika Službe Parlamenta). Međutim, u većini slučajeva predstavnici medija direktno kontaktiraju sa poslanicima ili njihovim savjetnicima za medije.

Predstavnici medija mogu pratiti sjednice sa posebne galerije (koja ima dovoljno prostora za neophodnu opremu). Da bi pristupili spratu na kojem se nalazi plenarna sala (rezervisanom za poslanike), predstavnici medija moraju imati posebnu dozvolu

predsjednika Parlamenta. Plenarne sjednice i sjednice odbora koje su otvorene za javnost, kao i druge događaje za koje je obezbijeđen prenos, zainteresovani građani mogu pratiti putem prenosa na internet stranicama Parlamenta.

Dva puta godišnje (u junu i decembru) objavljuje se **parlamentarni žurnal Riigikogu Toimetised** namijenjen svima koji su zainteresovani za politiku i društvo.

Služba Parlamenta doprinosi razvoju i unapređenju sadržaja na **društvenim mrežama** kako bi bolje dosegla do svih građana Estonije. Akcenat je na atraktivnom foto i video materijalu, kao i na upotrebi adekvatnog jezika, tako da predstavljene informacije budu jednostavne za čitanje i razumljive široj javnosti.

Osim toga, javnosti su putem internet stranica Parlamenta dostupni **otvoreni podaci** što značajno doprinosi transparentnosti i uključivanju građana.¹⁴

Principi i aktivnosti upravljanja informacijama i odnosima sa javnošću u okviru Službe Parlamenta sadržani su u dokumentu *Najbolja praksa komunikacije sa javnošću*. Osim toga, Služba Parlamenta oslanja se na Ustav, Poslovnik, Zakon o slobodnom pristupu informacijama, te na druge propise prilikom upravljanja informacijama i odnosima sa javnošću. Prinike obavještavanja javnosti o radu Parlamenta utvrđuje Odjeljenje za odnose sa javnošću u saradnji sa Bordom Parlamenta i generalnim sekretarom. Cilj koordiniranog upravljanja informacijama i odnosima sa javnošću je podizanje svijesti i interesovanja među građanima Estonije u pogledu parlamenta i procesa donošenja odluka (čime se povećavaju mogućnosti građana da budu uključeni u same procese). Podaci o funkcijama Parlamenta, radu i posanicima jednakso su dostupnim svim članovima društva. Opšti principi su sljedeći:

- Služba je otvoren, aktivan i prijateljski nastrojen partner i učesnik u dijalozima prilikom dijeljenja informacija i učešća u komunikaciji;
- Širenje informacija je dosljedno;
- Sve informacije koje nijesu posebno predviđene za internu upotrebu (u skladu sa propisima) se objavljuju;
- Prilikom predstavljanja informacija u vezi sa radom Parlamenta uzimaju se u obzir različite ciljne grupe sa različitim potrebama;
- Ne zastupaju se politički interesi političkih partija; Služba Parlamenta u komunikaciji sa javnošću djeluje u interesu Parlamenta kao zakonodavnog tijela.

U pogledu **direktnog obraćanja građana Parlamentu**, u Estoniji se termin „predstavka“ koristi za opisivanje instrumenta **zajedničkog obraćanja** (eng. *collective address*). Pod zajedničkim obraćanjem podrazumijeva se predlog koji je podnijet Parlamentu kao **inicijativa građana** u cilju izmjene važećeg propisa ili poboljšanja uslova života u zajednici, čije je sprovođenje u nadležnosti Parlamenta Estonije. Ukoliko je prikupljeno najmanje 1.000 potpisa podrške za podnošenje zajedničkog obraćanja i ispunjeni su svi zahtjevi u tom smislu, Parlament je u obavezi da sproveđe zakonodavni postupak. Pravila u vezi sa sprovođenjem zajedničkog obraćanja građana u Parlamentu stupila su na snagu u aprilu 2014. godine.

U principu, građani mogu podnijeti zahtjev za slobodan pristup informacijama ili zahtjev za pružanje objašnjenja (eng. *request for explanation*). Konkretno, pojedinci imaju pravo da **podnesu memorandum i zatraže objašnjenje**. Memorandum označava obraćanje

¹⁴ Parliament of Estonia - Open Data <https://www.riigikogu.ee/en/open-data/> (21.10.2020)

kojim lice upućuje predlog za organizaciju rada tijela ili razvoj određene oblasti, dok se zahtjevom za pružanje objašnjenja traže informacije koje podrazumijevaju analizu, sintezu informacija koje primalac posjeduje ili prikupljanje dodatnih informacija, pravna objašnjenja u vezi sa zakonodavstvom i predlozima zakona koje su pripremila data tijela, zakonodavstvom koje je u njihovoj nadležnosti i zakonodavnim aktivnostima.

Ukoliko tražene informacije nijesu zakonom zaštićene od otkrivanja, pružaju se zainteresovanom licu i to u najkraćem mogućem roku. U slučaju da odgovor zahtjeva dužu analizu, lice dobija obaveštenje o tome. Međutim, ako su informacije zakonom zaštićene od otkrivanja, objašnjavaju se razlozi odbijanja pristupa traženoj informaciji.

Građanin kao pojedinac može, takođe, uputiti bilo koja druga pitanja Službi Parlamenta i dobiti odgovor, kao i poslaniku koji, međutim, nije u obavezi da pruži odgovor.¹⁵

FINSKA

Parlament Finske koristi **širok spektar kanala komunikacije sa građanima**: internet stranicu parlamenta, društvene mreže (*Facebook, Twitter, YouTube i Flickr*), direktnе prenose sjednica putem internet stranice i televizije, štampane i digitalne prezentacije, parlamentarne medijske usluge, obilaske sa vodičem, otvorene javne događaje i saradnju sa školama i obrazovnim institucijama. Ključne teme parlamentarne komunikacije koje se predstavljaju javnosti kroz aktuelnosti i prenose uključuju plenarne sjednice, sjednice odbora i međunarodnu saradnju, kao i materijale koji se odnose na dužnosti poslanika i obrazovanje u oblasti demokratije. Poslanici, takođe, aktivno koriste sopstvene kanale komunikacije za razmjenu informacija o svojim parlamentarnim aktivnostima i dužnostima.

U skladu sa **Zakonom o transparentnosti**, mnoga parlamentarna dokumenta i materijali su u **javnom domenu**. Vladini predlozi zakona i izvještaji odbora dostupni su javnosti odmah po završetku izrade. Raprave o predlozima i drugim pitanjima u parlamentu mogu se pronaći posredstvom internet stranica Parlamenta. Plenarne sjednice prenose se, takođe, posredstvom internet stranica Parlamenta, dok je za one najvažnije obezbijeđen televizijski prenos. Govori poslanika tokom plenarnih sjedница objavljaju se na internet stranicama Parlamenta u pisanom obliku jedan do dva sata nakon govora. **Rezultati glasanja dostupni su na mreži u roku od nekoliko sekundi nakon glasanja**. Svaki član parlamenta ima **ličnu veb stranicu** kojom upravlja Parlament. **Osim podataka koje je poslanik unio, stranica sadrži govore održane na plenarnim sjednicama, zakonske i budžetske inicijative i pitanja postavljena Vladi**. Ostale informacije o radu parlamenta (uključujući i podatke o zaradama poslanika) dostupne su na internet stranicama parlamenta.

Mediji imaju relativno sloboden pristup različitim djelovima zgrade parlamenta, pri čemu su za **predstavnike medija predviđene radne prostorije**. Budući da su predstavnici medija uvijek prisutni u zgradama parlamenta, parlamentarne aktivnosti imaju široku pokrivenost u medijima. Finski ministri su takođe i poslanici, što znači da se većina vladine komunikacije odvija u zgradama parlamenta. Budući da se plenarne sjednice održavaju od početka septembra do kraja decembra i od februara do kraja juna, četiri dana u nedjelji (od utorka do petka), predstavnici medija imaju priliku da se sastanu sa većinom ministara, uključujući premijera, nekoliko puta nedjeljno.

¹⁵ ECPRD request no. 3949, Participation and involvement of citizens with parliaments, decembar 2018.

Finski parlament kontinuirano poboljšava svoje **tehničke kapacitete za online prenose sjednica**. Osim toga, Parlament organizuje niz aktivnosti i događaja namijenjenih građanima (posjete, javni događaji, prisustvo na sajmovima i slično). Posebno područje aktivnosti Parlamenta odnosi se na rad sa školama. To uključuje Parlament mlađih, posjete poslanika školama, posjete učenika zgradi Parlamenta, razne *online* sadržaje za mlade ljudi, kao i druge edukativne materijale i saradnju sa nastavnicima. **Parlament mlađih** nudi mogućnost mlađim ljudima da postave pitanja ministrima i sastanu se sa poslanicima.

Dalje, Parlament Finske ima razvijen **servis Open Data** u okviru kojeg je dostupna parlamentarna dokumentacija od 2015. godine, podaci o glasanju, podaci o prisustvu poslanika, kao i podaci o poslanicima. Projekat *Open Data*, čiji je cilj bio objavljivanje otvorenih podataka, pokrenut je i promovisan 2015. godine u saradnji sa relevantnim predstavnicima civilnog društva. Podaci u okviru servisa uključuju parlamentarnu dokumentaciju od 2015. godine, lične podatke o poslanicima, podatke o prisustvu poslanika na plenarnim sjednicama i podatke o glasanju na plenarnim sjednicama. Svi ovi podaci već su bili dostupni na internet stranicama parlamenta. Cilj je bio da se svakodnevno pružaju otvoreni podaci nakon uspostavljanja servisa. Donijeta je odluka da se koriste podaci u vezi sa čijim korišćenjem nema pravnih nedoumica ili tehnološke složenosti. Takođe, podaci nijesu obuhvatili fotografije ili video zapise. Pilot projekat pokrenut je 2014. godine da bi se definisali obim i tehnološka infrastruktura za proizvodnju otvorenih podataka. Nakon pilot projekta, u januaru 2015. godine započet je projekat *Open Data* čiji je cilj proizvodnja otvorenih podataka. Bile su potrebne gotovo tri godine da se projekat završi, uglavnom zbog neočekivanih infrastrukturnih i pravnih problema, zajedno sa povremenim nedostatkom razvojnih resursa. Pravni problemi odnosili su se na obradu ličnih podataka i obaveze koje proističu iz novog zakonodavstva EU o zaštiti podataka. U osnovi, rad na razvoju informacionih sistema za *Open Data* prepušten je trećim licima.¹⁶

U skladu sa **komunikacionom strategijom Parlamenta** za period 2017-2020, koja je usvojena 2016. godine, svrha komunikacije je pružanje informacija o nadležnostima i funkcijama Parlamenta i rada poslanika, sve u cilju unapređenja demokratije i osnovnih prava građana. Osim pružanja informacija, drugi cilj je poboljšanje interakcije između poslanika i građana. Komunikacija je otvorena, pouzdana, proaktivna i interaktivna. Ciljna područja tokom strateškog perioda su:

- podrška komunikaciji poslanika,
- demokratsko obrazovanje i komunikacija,
- unapređenje transparentnosti, interakcije i pristupačnosti,
- unapređenje digitalizacije,
- poboljšanje interne komunikacije.

Strategijom se definišu **ciljne komunikacione grupe** i uspostavljaju područja specifična za te grupe. Takođe je donijeta odluka o sprovođenju 17 konkretnih mjera za razvoj komunikacije. **Kancelarija za informisanje** obavlja redovne poslove koji se tiču informisanja građana. Između ostalog, Kancelarija za informisanje sprovodi **anketu o medijskim uslugama** među novinarima i fotografima, kao i *online* anketu u pogledu korišćenja medijskih usluga. Kako je navedeno u strategiji, Kancelarija za informisanje

¹⁶ ECPRD request no. 3542, Communication policy of the Parliament - Politique de communication du Parlement, oktobar 2017.

komunicira sa javnošću o pitanjima koja su u nadležnosti Parlamenta. Prema potrebi, službenici za informisanje mogu se konsultovati sa službenicima drugih jedinica. Komunikacija koja se tiče odbora odvija se u dogovoru sa predsjedavajućim, a najvažnije odluke po pitanju komunikacije donose se zajedno sa predsjednikom ili generalnim sekretarom. U praksi, službenici za informisanje svakodnevno sarađuju sa pomenutim stranama.

U Parlamentu Finske uspostavljen je **institut parlamentarnog ombudsmana** koji razmatra pritužbe i predstavke građana.

GRUZIJA

Parlament Gruzije u cilju informisanja građana o radu, osim zvaničnih internet stranica, koristi i profile na nekoliko društvenih mreža (*Facebook, Twitter, Flickr, Youtube*).

U cilju podizanja svijesti javnosti o radu i aktivnostima parlamenta, građanima su dostupne posjete i obilasci zgrade Parlamenta, izložbe povodom obilježavanja značajnih događaja, te edukativni programi poput stažiranja u Parlamentu i tematskih sastanaka predsjednika i članova radnih tijela sa studentima, tokom studenti dobijaju informacije o zakonodavnom postupku, prioritetima i planovima radnog tijela te imaju priliku da postavljaju pitanja.¹⁷

U skladu sa Poslovnikom Parlamenta Gruzije, građani mogu podnijeti predlog zakona ili zakonodavnu inicijativu i učestvovati u daljem postupku donošenja zakona kao **predлагаči** (na primjer, u tom slučaju rasprava o predlogu zakona na plenarnoj sjednici na kojoj se održava prvo čitanje počinje obraćanjem građanina kao predlagača zakona i/ili njegovog predstavnika).

Osim toga, građani imaju mogućnost da izraze svoje mišljenje u vezi sa predlogom zakona putem internet stranice Parlamenta. Zainteresovani predstavnici javnosti mogu biti pozvani da prisustvuju sjednici odbora. Nakon odluke predsjedavajućeg, predstavnici javnosti mogu ostvariti pravo na riječ. U principu, sjednice odbora su otvorene za javnost. Građani, preduzeća, udruženja i organizacije mogu uputiti **peticiju** poslanicima, tijelima i zvaničnicima Parlamenta. Osim toga, građani mogu podnijeti **e-peticiju**.¹⁸

HRVATSKA

Hrvatski sabor na niz načina ostvaruje komunikaciju sa građanima i informiše građane o radu Parlamenta, između ostalog, putem **internet stranica Parlamenta** i brojnih **programa** namijenjenih građanima.

Pravilnikom o javnosti rada Hrvatskog sabora i radnih tijela¹⁹ uređuje se: prisustvo predstavnika udruženja građana, nevladinih organizacija i građana kao posmatrača na sjednicama Hrvatskog sabora i sjednicama radnih tijela, posjete organizovanih grupa građana Saboru, način tonskog i video snimanja sjednica Sabora i njegovih radnih tijela, direktni radijski i televizijski prenosи toka sjednica, način registracije domaćih i stranih novinara u Saboru i internet stranice Sabora.

¹⁷ Parliament of Georgia

[\(22.10.2020\)](http://www.parliament.ge/ge/media/tematuri-shexvedrebi-studentebtan/tematuri-shexvedrebis-mizani-da-formati)

¹⁸ ECPRD Request No. 3949, Participation and involvement of citizens with parliaments,

¹⁹ Pravilnik o javnosti rada Hrvatskog sabora i radnih tijela

[\(13.10.2020\)](https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2005_05_66_1286.html)

Hrvatski sabor je 2012. godine donio Odluku o Stručnoj službi Hrvatskog sabora²⁰, dokument kojim se uređuje unutrašnja organizacija Stručne službe Hrvatskog sabora i uspostavio **Službu za građane kao posebnu organizacionu jedinicu**.

Služba za građane u sklopu koje djeluje **Edukativni centar** obavlja poslove direktnih kontakata sa građanima sa ciljem afirmisanja otvorenosti i dostupnosti Hrvatskog sabora građanima, priprema odgovore na upite, predstavke i pisma građana, priprema stalne i povremene publikacije o radu Sabora, organizuje posjete građana radi obilaska Sabora i upoznavanja sa njegovim radom uz mogućnost prisustvovanja sjednici Sabora, organizuje edukativne posjete učenika i studenata Saboru, te edukativne programe sarađujući sa školama u sprovođenju nastavnih kurikuluma i ustanovama u sistemu visokog obrazovanja u sprovođenju studijskih programa. Služba za građane sprovodi i program volontiranja studenata u Saboru.

Osnovni zadatak Službe za građane je **sprovođenje edukacije mladih** sa ciljem podizanja nivoa znanja i osnaživanja mladih u razvoju kompetencija za aktivno i odgovorno građanstvo, kao i podizanje nivoa transparentnosti i otvorenosti tijela javne vlasti u komunikaciji sa građanima, čime se podstiče javna odgovornost vlasti.

Posjete Saboru organizuju se od ponедjeljka do petka, a tokom obilaska posjetiocu prolaze kroz predvorje saborske zgrade i dio protokolarnih prostorija, a sa galerije za posjetioce u plenarnoj sali mogu prisustvovati sjednici Sabora.

Edukativni programi Službe za građane rezultat su višegodišnjeg iskustva u radu sa učenicima osnovnih i srednjih škola, te studentima i nastojanja da im se približi Hrvatski sabor i predstavi njegov rad. Zasnivaju se na saradnji sa obrazovnim institucijama i prilagođeni su različitim ciljnim grupama i njihovim potrebama. Edukativni centar otvoren je i za stručnu podršku i edukaciju nastavnika osnovnih i srednjih škola koji u sklopu predmetnih kurikuluma posjećuju sa učenicima Hrvatski sabor i pripremaju učenike za pojedine edukativne programe koje organizuje Služba za građane, poput simuliranog parlamenta za učenike srednjih škola i sl.

Služba za građane Hrvatskoga sabora, između ostalih aktivnosti, organizuje i **sprovodi dva programa za čije je sadržaje do sada iskazano veliko interesovanje građana**. To su programi:

- **Dan otvorenih vrata** Hrvatskog sabora koji se sprovodi nekoliko puta godišnje, a najčešće uz obilježavanje državnih praznika i to Dana državnosti 30. maja i Dana Hrvatskog sabora 8. oktobra.
- **Volontiram u Hrvatskom saboru** program volontiranja studenata u Saboru koji sprovodi Služba za građane tako da upućuje studente volontere poslanicima kod kojih volontiraju.

Edukativni centar u okviru Službe za građane sprovodi sljedeće **edukativne programe**:

- **Edukativni programi za učenike osnovnih škola** - Kada su u pitanju edukativni programi koje Služba za građane sprovodi za osnovne škole, prvenstveno su to edukativne posjete učenika nižih razreda (3. i 4. razred) koji u sklopu razredne nastave posjećuju Hrvatski sabor ili posjete učenika viših razreda (5, 6, 7. i 8. razred) koji u sklopu nastavnog kurikuluma istorije sa svojim nastavnicima

²⁰ Odluka o Stručnoj službi Hrvatskog sabora (NN 64/12)

posjećuju Sabor. Posjeta uključuje razgledanje Sabora uz vodiča i predavanje za učenike primjereno njihovom uzrastu.

- Uz edukativne posjete Hrvatskom saboru, Služba za građane svake godine održava **online kviz za učenike** 6, 7. i 8. razreda osnovnih škola "Koliko poznaješ Hrvatski sabor?"²¹
- **Edukativni programi za učenike srednjih škola** – Kada su u pitanju edukativni programi koje Služba za građane sprovodi za učenike srednjih škola, to su edukativne *posjete* Hrvatskom saboru koji uz obilazak Sabora u pratnji vodiča: predavanje za učenike koje prati predmetne kurikulume, u sklopu kojih učenici posjećuju Sabor, prisustvo sjednici Sabora sa galerije u plenarnoj sjednici i, mogućnost razgovora sa poslanicima. Predavanje se odnosi na znanja koja uče nici treba da usvoje iz područja političkog sistema Republike Hrvatske i organizacija državne vlasti. Uz edukativne posjete Saboru, Služba za građane svake godine održava **simulirani parlament za učenike srednjih škola u plenarnoj sali**, a ujedno daje stručnu podršku nastavnicima za pripremu simuliranog parlamenta učenika. Služba je u mogućnosti da organizuje pripremne radionice za nastavnike u Hrvatskom saboru, ukoliko se ukaže potreba za istima.
- **Edukativni programi za studente univerziteta** – uključuju posjete studenata Saboru koji uz obilazak Sabora u pratnji vodiča obuhvataju: predavanje za studente koje Služba za građane organizuje i održava u prostorijama Sabora, prisustvo studenata sjednici Sabora sa galerije u plenarnoj sali, mogućnost razgovora studenata sa poslanicima. Na predavanjima koja Služba za građane organizuje za studente, predavači iz Službe upoznaju studente sa strukturu, ovlašćenjima, i načinom rada Sabora i njegovih radnih tijela, klubova poslanika, zakonodavnim postupkom, pravima i obavezama poslanika, zadacima i načinom rada Sabora i njegovih radnih tijela u evropskim poslovima i sl. Osim edukativnih posjeta Saboru, tradicionalno studenti svake godine u vrijeme kada Sabor ne zasjeda, **održavaju simulirani parlament studenata u plenarnoj sali**²². Najčešće teme parlamenta studenata obuhvataju proceduru donošenja pojedinog zakona ili zakonske izmjene, a na jednoj od sjednica tema rasprave bio je predlog promjene Ustava. Učešćem u projektu, studenti imaju priliku da prošire svoja znanja o zakonodavnom postupku i načinu rada Hrvatskog sabora, kao i da usavrše svoje retoričke vještine i sposobnost vođenja argumentovane rasprave. Posljednja simulirana sjednica studenata održana je u martu 2019. godine kada su studenti raspravljali o Predlogu izmjena i dopuna zakona o suzbijanju zloupotrebe droga.

Služba za građane kroz svoj Edukativni centar pruža studentima mogućnost učešća i u **drugim edukativnim programima**:

- mogućnost organizovanja **razgovora/tematskih rasprava studenata sa poslanicima** - članovima odbora/klubova poslanika i nezavisnim poslanicima, na unaprijed dogovorenu temu, uz mogućnost prisustvovanja sjednici Sabora i praćenja rasprave o pojedinoj tački dnevnog reda;

²¹ Hrvatski sabor: Online kviz

<https://www.sabor.hr/hr/o-saboru/ustrojstvo-sabora/sluzba-za-gradane/ekonomska-aktivnost/online-kviz-natjecanje-koliko> (13.10.2020)

²² Hrvatski sabor: Simulirani parlament studenata

<http://172.16.1.21/hr/o-saboru/ustrojstvo-sabora/sluzba-za-gradane/ekonomska-aktivnost/simulirani-parlament-studenata> (13.10.2020)

- mogućnost organizovanja **predavanja za studente** na unaprijed dogovorenu temu gdje su predavači zaposleni u Službi za građane ili drugim organizacionim jedinicama, po dogovoru;
- mogućnost **realizacije studentske prakse** propisane studijskim programom univerziteta u stručnim službama Hrvatskog sabora, pri čemu visokoškolska ustanova upućuje studenta u Sabor na osnovu sklopljenog ugovora sa Hrvatskim saborom o održivanju studentske prakse u Saboru, a studentu se dodjeljuje mentor;
- mogućnost **volontiranja kod poslanika**, pri čemu Služba za građane organizuje i sprovodi pripremnu edukaciju studenata i po završetku upućuje studente poslanicima.²³

Jedan od segmenata u pogledu dostupnosti podataka je i primjena formata ***Open Data*** u Hrvatskom saboru. Naime, Hrvatski sabor objavljuje niz skupova podataka u otvorenim formatima. Na osnovu Pravilnika o vrstama i sadržaju dozvola kojima se utvrđuju uslovi ponovne upotrebe informacija²⁴, podaci se objavljuju pod standardnom otvorenom licencom.²⁵ Otvorena dozvola omogućava korisnicima slobodnu upotrebu informacija u komercijalnu ili nekomercijalnu svrhu koja uključuje umnožavanje (reprodukciјu), distribuiranje, stavljanje na raspolaganje trećim licima te izmjene u svrhu stvaranja novih skupova podataka uz obavezno navođenje izvora informacije. Otvorena dozvola obavezuje korisnika na imenovanje izvora odnosno upućivanje na izvor informacije (izjava o izvoru) te navođenje datuma posljednje izmjene kako je to navedeno u izvoru.

Ukoliko informacija ne sadrži izjavu o izvoru i datumu posljednje izmjene, korisnik je u obavezi da naznači da se podaci koriste uz otvorenu dozvolu, istakne link do otvorene dozvole te link do objavljene informacije, ako je link objavljen. Sve izmjene, uređivanje, novi dizajn ili promjene moraju se naznačiti u izjavi o izvoru.²⁶

U pogledu **peticija i predloga** koje građani upućuju parlamentu, Poslovnikom je predviđeno **Odbor za predstavke i pritužbe** razmatra predstavke, pritužbe i predloge upućene Saboru te ukazuje nadležnim tijelima na kršenje zakona i prava građana u postupku pred tijelima državne uprave i pravnim licima koje imaju javna ovlašćenja, ukazuje Saboru na kršenje zakona i druge štetne pojave od šireg značaja i predlaže preduzimanje potrebnih mjera za njihovo otklanjanje, ispituje, putem ovlašćenih tijela, osnovanost predstavki, pritužbi i predloga te ukazuje ovlašćenim tijelima na potrebu preduzimanja, na zakonu zasnovanih, mjera te o tome izvještava podnosioce predstavki i pritužbi, odnosno predloga, jednom godišnje Saboru podnosi izvještaj o svom radu.²⁷

²³ Hrvatski sabor, Služba za građane

<https://www.sabor.hr/hr/o-saboru/ustrojstvo-sabora/sluzba-za-gradane> (13.10.2020)

²⁴ Pravilnik o vrstama i sadržaju dozvola kojima se utvrđuju uvjeti ponovne uporabe informacija (Narodne novine br. 67/17), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_07_67_1577.html (21.10.2020)

²⁵ Licenca Creative Commons 4.0

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.hr> (21.10.2020)

²⁶ Detaljnije informacije dostupne su na sljedećem linku: <https://www.sabor.hr/hr/pristup-informacijama/otvoreni-podaci> (21.10.2020)

²⁷Poslovnik Hrvatskoga sabora, član 107

<https://www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/inline-files/PROCISCENI%20TEKST%20POSLOVNIKA%202020.pdf> (13.10.2020)

LETONIJA

Glavni izvor informacija u vezi sa radom Parlamenta Letonije (*Saeima*) predstavlja **zvanična internet stranica**, koja sadrži video zapise plenarnih sjednica, konferencija i određenih sjednica radnih tijela, informacije o dnevnom redu, bazu podataka parlamentarnih dokumenata, informacije o poslanicima, kao i informativne materijale o samom parlamentu.

Otvorenost parlamenta, saradnja sa civilnim sektorom i njegova uključenost u zakonodavni proces predstavljaju prioritete Parlamenta Letonije. Konferencije, diskusije i drugi događaji u organizaciji Parlamenta u saradnji sa drugim institucijama i nevladnim organizacijama predstavljaju integralni dio parlamentarnog života.

Svi zainteresovani građani mogu posjetiti glavnu zgradu Parlamenta kako bi se u okviru **vođenih tura** informisali o svakodnevnom parlamentarnom radu, vidjeli jedinstvenu arhitekturu zgrade Parlamenta, ili se informisali o istoriji ove institucije.

Edukativni program „Upoznajte Parlament“ sa mladima nudi priliku da se upoznaju sa svakodnevnim radom Parlamenta, kao i da na interaktivan način uče o načinima na koje zakonodavni proces utiče na njihove živote, kao i o načinima na koje oni mogu uticati na rad Parlamenta. Ovaj program za cilj ima podsticanje interesovanja mladih za političke procese u zemlji, ohrabrujući ih da prate te procese i uključe se u njih, kao i obrazovanje mladih u vezi sa Parlamentom, njegovom strukturom, zakonodavnim procesom, radom poslanika, demokratijom i učešćem građana. Osim toga, mladi ljudi mogu se upoznati sa radom Parlamenta i putem učešća u **Parlamentu mladih**, koji se redovno organizuje u Parlamentu Letonije.

U septembru 2017. otvoren je i zvanični profil Parlamenta Letonije na **društvenoj mreži Facebook**, radi direktnе komunikacije sa zainteresovanom javnošću. Pored toga, Parlament ima zvanične profile i na mrežama *Twitter*, *Instagram*, *Flickr*, i *YouTube*.

Za komunikaciju letonskog Parlamenta sa javnošću zadužen je **Biro za odnose sa javnošću**, čiji su glavni zadaci razvoj dijaloga sa javnošću, informisanje o radu Parlamenta, ostvarivanje saradnje sa medijima i promovisanje učešća građana u parlamentarnim aktivnostima. Biro je podijeljen na dvije organizacione jedinice: Medijsku službu i Centar za posjete i informacije.

U Parlamentu Letonije politička komunikacija odvojena je od institucionalne. Biro za odnose sa javnošću vodi računa o institucionalnoj komunikaciji, kao i o zvaničnoj komunikaciji njegovih zvaničnika.

Centar za posjete i informacije zadužen je, između ostalog za organizaciju događaja, informativno-obrazovnih aktivnosti i obrazovnih programa koji za cilj imaju podizanje svijesti o parlamentarnom radu, pri čemu se posebna pažnja posvećuje radu sa mladima.²⁸

Građanima su dostupni i podaci o parlamentarnim zasjedanjima u formatu **Open Data**.²⁹

²⁸ ECPRD request no. 3542, Communication policy of the Parliament - Politique de communication du Parlement, oktobar 2017.

²⁹ Dati Saemi <http://dati.saeima.korpusslv/> (21.10.2020)

NORVEŠKA

Nakon reorganizacije službe 2015. godine, u okviru službe Parlamenta Norveške (*Storting*) uspostavljen je **Sektor za komunikacije**, koje ima četiri uže organizacione jedinice: Odsjek za medije i odnose sa javnošću, Odsjek za grafičke usluge, Odsjek za posjete i obrazovne usluge, kao i Odsjek za digitalne komunikacije.

Informacije o radu parlamenta prevashodno se objavljuju na **zvaničnoj internet stranici** Parlamenta. Ovaj sajt sadrži informacije o samoj instituciji (stalni sadržaji), kao i informacije u vezi sa trenutnom političkom situacijom (fleksibilni i promjenjivi sadržaji). Storting takođe ima zvanične naloge na više **društvenih mreža**, uključujući *Twitter*, *Instagram*, *Facebook* i *Snapchat*. Različiti odsjeci Sektora za komunikacije zaduženi su za upravljanje pojedinačnim nalozima. Odsjek za posjete i obrazovne usluge održava analog na platformi *Snapchat*, čija je posebna namjena informisanje, obrazovanje i angažovanje mladih uzrasta između 13 i 21 godine. Putem ove platforme predstavljaju se aktuelne debate i predlozi zakona na dnevnom redu Parlamenta, ilustrovane tekstrom (uključujući tzv. emotikone), kratkim video zapisima ili intervjuima sa članovima službe ili poslanicima i članovima Vlade koji objašnjavaju aktuelna pitanja koja su na dnevnom redu. Ovaj projekat ocijenjen je kao uspješan, s obzirom na relativno dobar odziv mladih kao primarne ciljne grupe ove komunikacione strategije, kao i interesovanje poslanika da doprinesu projektu svojim pojavljivanjem u video klipovima i sl.

Sve veći broj aktivnosti u ovoj oblasti sprovodi se putem interneta. Zvanični sajt Parlamenta sada sadrži i posebnu **obrazovnu platformu** koja je podijeljena na sljedeće ciljne grupe: 6-9 godina, 9-12 godina, 13-16 godina, 16-19 godina, kao i grupa namijenjena odraslim pripadnicima jezičkih manjina. Svakoj od ciljnih grupa dostupni su razni obrazovni materijali (prilagođeni tekstovi, kratki filmovi, animirani filmovi, vježbe, kvizovi i sl.) koji pokrivaju teme poput izbornog sistema, načina na koje je moguće uticati na političke odluke, načina rada Parlamenta, zaknodavne procedure itd.

Parlament Norveške već preko deset godina organizuje **obuke nastavnika** građanskog obrazovanja, dok su od nedavno uvedene i posebne obuke za predavače koji se bave obrazovanjem odraslih imigranata. Parlament organizuje i događaje namijenjene javnosti, kao što su **ture sa vodičem** koje se održavaju svake subote, kao i **dane otvorenog parlamenta** koji se obično održavaju dvaput godišnje.³⁰

Takođe, putem platforme koja omogućava građanima korišćenje **otvorenih podataka** dostupan je veliki broj podatka o radu sjednicama parlamenta, poslanicima, političkim partijama zastupljenim u parlamentu, rezultatima glasanjam i slično.³¹

NJEMAČKA

Aktivnosti **Direktorata za informacije i odnose sa javnošću** Bundestaga usmjerene su na podsticanje interesovanja javnosti za rad te institucije i demokratske procese uopšte, kao i na približavanje građanima same uloge Bundestaga u političkom sistemu, kao i načina njegovog funkcionisanja. U tom smislu, Bundestag sprovodi različite mjere u okviru sveobuhvatne **komunikacione strategije**. Pravni osnov komunikacione strategije predstavlja član 42(2) Osnovnog zakona (Ustava), koji navodi da su sjednice Bundestaga

³⁰ ECPRD request no. 3542, Communication policy of the Parliament - Politique de communication du Parlement, oktobar 2017.

³¹ Berntzen, L., Johannessen, M.R., Andersen, K.N., Crusoe, J., Parliamentary Open Data in Scandinavia, *Computers* 2019, 8, 65. <https://www.mdpi.com/2073-431X/8/3/65/htm> (21.10.2020)

javne, te da građani imaju pravo na transparentan i javan parlamentarni proces, dok Parlament ima dužnost da svim građanima pruži priliku da se informišu o navedenim aktivnostima. Bundestag, osim toga, omogućava građanima upotrebu **otvorenih podataka**.³²

U okviru Direktorata za informacije i odnose sa javnošću, sva četiri odjeljenja (Odjeljenje za posjetioce, Odjeljenje za odnose sa javnošću, Odjeljenje za upravljanje događajima i posebne projekte i Odjeljenje za umjetnost u Bundestagu) uključena su u pripremu i sprovođenje mjera koje čine dio komunikacione strategije u svojim oblastima rada i ekspertize. Na piočetku svakog parlamentarnog saziva, Direktorat za informacije i odnose sa javnošću Predsjedništvu Bundestaga (koje čine predsjednik i potpredsjednici) predstavlja postojeće usluge, koncept rada i planirane mjere, o kojima potom Predsjedništvo donosi odluku.³³

SJEVERNA MAKEDONIJA

Osim redovnih obaveza kada su u pitanju plenarne sjednice i sjednice radnih tijela, poslanici Parlamenta Sjeverne Makedonije (*Sobranie*) imaju obavezu održavanja **kontakata sa građanima** u svojim izbornim jedinicama³⁴, pri čemu im podršku pružaju Parlament i organi lokalne samouprave. Sobzirom na to da se ove aktivnosti vrše u okviru poslaničke funkcije, Parlament u saradnji sa lokalnim vlastima pruža neophodnu podršku poslanicima i obezbjeđuje im kancelarijski prostor za rad. Sastanci poslanika sa građanima obično se održavaju posljednjeg radnog dana u sedmici, tj. petkom, dok Parlament osim u hitnim ili vanrednim situacijama petkom ne organizuje plenarne sjednice, sjednice radnih tijela, niti sastanke Grupa za saradnju sa parlamentima drugih država. Finansijska sredstva namijenjena održavanju kontakata između poslanika i građana izdvajaju se iz budžetskih sredstava namijenjenih funkcionisanju Parlamenta.

„**Kancelarije za kontakt sa građanima**“ naziv je projekta koji je Parlament Sjeverne Makedonije započeo 2003. godine, a koji se sprovodi uz pomoć NDI³⁵, USAID³⁶, IPD, Švajcarske agencije za razvoj i saradnju i ZELS-a³⁷. Svaka novootvorena opštinska kancelarija zapošljava asistenta koji pomaže poslanicima i organizuje sastanke. Putem neposredne komunikacije sa svojim izabranim predstavnicima građani imaju mogućnost za razmjenu informacija, predloga i sugestija, u cilju unapređivanja njihovog učešća u radu Parlamenta.

Građani takođe imaju i mogućnost da **posjete** svoje predstavnike u samoj zgradi Parlamenta, uz prethodnu najavu i zakazivanje termina. Zvanični sajt Parlamenta građanima pruža i mogućnost postavljanja **pitanja poslanicima putem interneta**. Sajt takođe sadrži i lokacije kancelarija za kontakt sa građanima.

Sjednice Parlamenta Sjeverne Makedonije otvorene su za javnost, u skladu sa Ustavom i Poslovnikom, tako da ih građani mogu uživo pratiti putem Parlamentarnog kanala ili preko sajta Parlamenta. U izuzetnim slučajevima Parlament može donijeti odluku o radu bez prisustva javnosti dvotrećinskom većinom svih poslanika. Međutim, mogućnosti za

³² Bundestag – Open Data <https://www.bundestag.de/services/opendata> (22.10.2020)

³³ ECPRD request no. 3518, Communication strategy in Parliament, oktobar 2017.

³⁴ U Sjevernoj Makedoniji postoji šest izbornih jedinica od kojih svaka daje po 20 poslanika, dok dijaspora predstavlja posebnu izbornu jedinicu koja daje tri poslanika.

³⁵ Nacionalni institut za demokratiju – *National Democracy Institute*.

³⁶ Agencija SAD za međunarodni razvoj - *United States Agency for International Development*.

³⁷ Zajednica lokalnih samouprava Republike Sjeverne Makedonije - *Заедница на единиците на локалната самоуправа на Република Северна Македонија*.

lično praćenje plenarnih sjednica i sjednica radnih tijela prisustvom u samoj zgradi Parlamenta su ograničene. Poslovnik predviđa mogućnost da građani prate sjednice iz galerija, u skladu sa pravilima o unutrašnjem redu Parlamenta. Na sajtu parlamenta moguće je popuniti **prijavni formular**, koji ispunjavaju građani zainteresovani za praćenje sjednica Parlamenta ili njegovih radnih tijela, u kome je naglašeno da posjete ne mogu trajati duže od jednog časa. Parlamentarni sajt takođe sadrži i pravila ponašanja koja posjetiocima moraju poštovati tokom svog boravka u zgradi Parlamenta.

Pored lica koja imaju pravnu mogućnost da predlažu pravne akte, ovlašćeni predstavnik podnosioca predloga zakona koji je podržalo najmanje 10.000 birača može prisustvovati sjednici Parlamenta, kao i učestvovati u njenom radu.

Još jednu mogućnost posjete Parlamentu predstavlja **Otvoreni dan**, koji se organizuje svakog posljednjeg petka u mjesecu. Građani koji su zainteresovani da posjete zgradu Parlamenta treba da se najave najmanje pet radnih dana unaprijed, putem telefona ili elektronskom poštom. Od novembra 2017. godine, pored Otvorenih dana uvedena je i mogućnosti organizovanih posjeta Parlamentu na osnovu zahtjeva grupa građana.

Takođe, u prostorijama Parlamenta organizuju se jednodnevni **seminari i radionice** namijenjeni učenicima osnovnih i srednjih škola, kao i jednodnevni seminari za studente.

Parlament Sjeverne Makedonije ima obavezu da obavještava javnost o svom radu, radu svojih radnih tijela, kao i stalnih delegacija pri međunarodnim organizacijama. **Predstavnici medija** mogu, u skladu sa Pravilima o unutrašnjem redu, prisustvovati sjednicama plenuma i radnih tijela u cilju obavještavanja javnosti. Njima su na raspolaganju akti o kojima je raspravljano i koji su donijeti u Parlamentu, informacije i dokumenta u vezi sa pitanjima o kojima je raspravljano na sjednicama, izvještaji o radu radnih tijela i zapisnici sa sjednica, osim u slučajevima kada Parlament, odnosno njegovo radno tijelo, doneše odluku o održavanju rasprave o nekom pitanju bez prisustva medija. Kako bi se bolje regulisali prava, obaveze i dužnosti predstavnika medija, Parlament je usvojio **Pravilnik** o načinu vršenja prava, obaveza i dužnosti predstavnika medija u Parlamentu. Ostali kanali informisanja javnosti o radu Parlamenta Sjeverne Makedonije su i konferencije za medije, kao i zvanični internet sajt, dostupan na makedonskom, engleskom, albanskom i francuskom jeziku. Parlament je takođe, u cilju unapređivanja transparentnosti i odgovornosti, otvorio zvanične profile na mrežama *Facebook*, *Twitter* i *YouTube*.

U skladu sa odredbama Zakona o audio i audiovizuelnim medijskim uslugama i Zakona o parlamentu, javni servis Makedonska Radio Televizija obezbjeđuje programske usluge potrebne za funkcionisanje **Parlamentarnog kanala**, čija programska šema uključuje prenose plenarnih sjednica Parlamenta uživo, kao i prenose ili snimke sjednica radnih tijela, javnih rasprava, nadzornih saslušanja, kao i drugih aktivnosti koje spadaju u domen rada Parlamenta.³⁸

SLOVENIJA

U Sloveniji postoje **kancelarije poslanika** koje se, u skladu sa Zakonom o poslanicima i određenim podzakonskim aktima, osnivaju u izbornim jedinicama. Kancelarije poslanika, namijenjene radu poslanika u izbornim jedinicama, kao i kontaktu sa biračima, najčešće

³⁸ Parliaments' role in engaging the citizens in its work, Fourth regional conference of the parliamentary research services, Skopje, 7-9 June 2018.

su otvorene za građane ponedjeljkom. U Sloveniji je 2017. godine postojalo 95 takvih kancelarija.

U skladu sa Poslovnikom donjeg doma Parlamenta Slovenije (Državnog zbora), plenarne sjednice i sjednice radnih tijela su **otvorene za javnost**. Građani mogu aktivno učestovati u sjednicama radnih tijela ukoliko su pozvani da prisustvuju, dok postoji opšte pravilo da i građani koji nijesu pozvani mogu prisustvovati sjednicama radnih tijela (bez prava učešća u diskusijama) sve dok ima slobodnih mjesta u prostoriji, odnosno sali u kojoj se sjednica održava. Sjednice mogu biti zatvorene za javnost u slučajevima kada se na njima razmatraju povjerljive ili zakonom zaštićene informacije.

Svake druge subote u mjesecu, osim avgusta, Državni zbor organizuje individualne **ture sa vodičem** na slovenačkom i engleskom jeziku u sklopu „Danâ otvorenih vrata“. Ove ture obično počinju u 9, 10 i 11 časova prijepodne. U okviru **Dana otvorenih vrata** pojedinačni posjetiocci mogu posjetiti Državni zbor bez prethodne najave, dok se organizovane grupe posjetilaca mogu prijaviti putem onlajn formulara i u dogовору са Kancelariјом за односе са javnoшћу.

Takođe, Državni zbor na zahtjev organizuje vođene ture namijenjene različitim grupama posjetilaca (djeca predškolskog uzrasta, đaci osnovnih i srednjih škola, studenti univerziteta, penzioneri, članovi raznih političkih/ekspertske/stručnih organizacija), u okviru kojih se ukratko predstavlja zakonodavna procedura.

Državni zbor u svojim prostorijama organizuje i različite **seminare, grupe za diskusiju, promocije knjiga** i slične događaje, koji su obično otvoreni za javnost. Pored toga, ova institucija takođe je uključena u više projekata koji za cilj imaju upoznavanje, privlačenje i angažovanje građana u radu Parlamenta. Takođe, usluge biblioteke i službe za dokumentaciju dostupne su vanjskim korisnicima pod određenim uslovima predviđenim Poslovnikom.

U skladu sa Poslovnikom, Državni zbor informiše javnost o svom radu, kao i o usvojenim aktima i odlukama. Predlozi zakona u cijelosti ili u sažetoj formi dostupni su na zvaničnom sajtu, gdje se u skladu sa Poslovnikom ili odlukom predsjednika objavljaju i odluke Parlamenta u vezi sa određenim pitanjima, kao i izvještaji i usvojena mišljenja njegovih radnih tijela. Zvanični sajt Državnog zbora objavljuje i informacije o sazivanju sjednica plenuma i radnih tijela, zajedno sa predlozima dnevnog reda i materijalima za sjednicu, predloženim amandmanima na predlog zakona, kao i izvještajima o raspravi određenog pitanja na sjednicama radnih tijela.

TV Slovenija 3 je treći televizijski kanal RTV Slovenije, pokrenut u martu 2008. godine, koji je u suštini parlamentarni kanal namijenjen za prenose sjednica Parlamenta uživo. Ovaj televizijski kanal uživo prenosi sve plenarne sjednice, kao i određene sjednice radnih tijela, u skladu sa uređivačkom politikom. Pored toga, predviđeni programski sadržaji uključuju političke *talk show* emisije, dokumentarne filmove, kao i vijesti iz svijeta politike.³⁹

Osim toga, u okviru Ministarstva javne uprave funkcioniše portal **Otvoreni podaci Slovenije** (slov. *Odprtvi podatki Slovenije*) kao jedinstvena nacionalna web stranica za

³⁹ Parliaments' role in engaging the citizens in its work, Fourth regional conference of the parliamentary research services, Skoplje, 7-9 June 2018.

objavljivanje **otvorenih podataka** za cijelokupni javni sektor koja je dostupna građanima.⁴⁰

SRBIJA

Narodna skupština Srbije u cilju informisanja građana i komunikacije sa javnošću, osim **zvanične internet prezentacije**, koristi brojne programe za približavanje rada parlamenta građнима. Informacije o aktivnostima i radu Narodne skupštine građani dobijaju i **putem zvaničnih naloga Narodne skupštine na društvenih mrežama** (*Twitter, YouTube, Facebook*). Osim toga, **putem online formulara** dostupnog na internet stranicama Narodne skupštine građani mogu postaviti pitanje predsjedniku Narodne skupštine⁴¹ i poslanicima.⁴²

*Narodna skupština organizuje niz programa u okviru Edukativnog centra koji su nastali su kroz višegodišnje iskustvo u komunikaciji sa građanima. U koncipiranju ovih programa značajno su pomogla i iskustva evropskih parlamenta. Ovi programi su razvojni i mijenjaju se kako se mijenjaju zahtevi građana.*⁴³

Zbog toga su edukativni programi precizno prilagođeni različitim cilnjim grupama i njihovim potrebama. Edukativni programi jednako su dostupni građanima koji posjećuju Narodnu skupštinu, ali i građanima do kojih parlament dolazi, kao i građanima koji koriste savremene tehnologije u komunikaciji. Za one građane koji mogu da dođu u Narodnu skupštinu, postoji nekoliko programa posjeta, kao i program praćenja sjednica sa galerije Velike sale. Za građane koji to ne mogu, **Edukativni centar** priprema brojne informativne publikacije, promotivne filmove i program terenskih posjeta - **Mobilni parlament**. Građani koji koriste savremene tehnologije, mogu da se preko internet prezentacije Narodne skupštine informišu o radu parlamenta, gledaju video klipove i intervjuje sa narodnim poslanicima, igraju edukativne video igrice ili podijele svoje mišljenje sa drugim građanima na forumu.⁴⁴ Među programima namijenjenim građanima su:

1. **Posjetite Narodnu skupštinu** - U Narodnoj skupštini realizuju se **grupne i individualne posjete**. Grupne posjete građana Narodnoj skupštini organizuju se, po pravilu, svakim radnim danom, u periodu od 9.00 časova do 14.30 časova. Posjete realizuje **Grupa za edukaciju i prezentaciju skupštinske baštine**.⁴⁵ Posjete se zakazuju e-mailom: Nakon dogovaranja termina posjete, spisak posjetilaca se dostavlja najkasnije tri dana prije posete. Individualne posjete organizuju se svake prve subote u mjesecu. Zainteresovani građani mogu da se prijave u Turističkoj organizaciji Beograda. Program se sastoji iz

⁴⁰ Odprti podatki Slovenije <https://podatki.gov.si/o-portalu> (22.10.2020)

⁴¹ Narodna skupština Srbije: pitajte predsjednika

<http://www.parlament.gov.rs/gradjani/pitajte/pitajte-predsednika-narodne-skupstine.1095.html> (13.10.2020)

⁴² Narodna skupština Srbije: pitajte narodne poslanike

<http://www.parlament.gov.rs/gra%C4%91ani/pitajte/pitajte-narodne-poslanike.1096.html> (13.10.2020)

⁴³ Narodna skupština Srbije: Edukativni programi

<http://www.parlament.gov.rs/gra%C4%91ani/ekspozicija/ekspozicija-edukativnih-programa.1111.html> (13.10.2020)

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ U Grupi za edukaciju i prezentaciju skupštinske baštine, koja je jedna od šest organizacionih jedinica u okviru Generalnog sekretarijata Narodne skupštine, obavljaju se poslovi koji se odnose na: pripremu i realizaciju programa posjeta građana, domaćih i stranih delegacija Narodnoj skupštini i posjete predstavnika Narodne skupštine građanima na teritoriji Republike Srbije, realizaciju drugih programa otvaranja Narodne skupštine prema javnosti; obezbjeđivanje edukacije i prezentacije rada Narodne skupštine i izradu štampanih multimedijalnih i edukativno-informativnih materijala s tim u vezi.

objedinjenog obilaska Doma Narodne skupštine i Novog dvora, sjedišta predsjednika Republike.

2. **Približimo institucije građanima** - Zdanja institucija države, u kojima se donose važne političke odluke, otvorena su za javnost. Cilj programa „Približimo institucije građanima“ je da se građani Srbije neposredno upoznaju sa načinom donošenja odluka u zemlji, nauče da prate šta „radi“ njihov glas i da im se omogući da bolje razumiju funkcionisanje sistema. U okviru ovog programa građani imaju priliku da posjete Narodnu skupštinu Republike Srbije i sjedište predsjednika Republike Srbije, Novi dvor. Program se realizuje svake prve subote u mjesecu.
3. **Dan otvorenih vrata** - Ovo je prvi u nizu programa posjeta Narodnoj skupštini namijenjen građanima koji prvenstveno žele da se bliže upoznaju sa istorijatom i umjetničkim vrijednostima zdanja Doma Narodne skupštine. Program se realizuje svakim radnim danom, uz blagovremeno prijavljivanje.
4. **Program "Tvoj glas - Tvoja budućnost"** - realizuje Narodna skupština Republike Srbije, u saradnji sa Vladom Republike Srbije i Generalnim sekretarijatom predsjednika Republike, a uz podršku Misije OEBS u Srbiji. Publikacija "Tvoj glas - Tvoja budućnost" dio je istoimenog programa.⁴⁶
5. **Simulacija sjednice Narodne skupštine** - Ovo je jedan od najsloženijih edukativnih programa. Namijenjen je isključivo srednjoškolcima i studentima. Reč je o interaktivnom nastavnom sredstvu. Mladi ljudi učestvuju u simuliranoj sjednici, kao narodni poslanici, i sprovode zakonodavni postupak. Program je tako koncipiran da učesnici rade u poslaničkim klubovima, učestvuju u sjednicama odbora, govore u parlamentu, pišu amandmane i glasaju. Neki od njih budu izabrani za predsjednika Narodne skupštine, neki su na čelu odbora, a neki šefovi poslaničkih grupa. Simulacija sjednice razvijena je uz podršku Misije OEBS-a u Srbiji i u saradnji sa Ministarstvom prosvjete, Fakultetom političkih nauka u Beogradu i Minhenskim centrom za primijenjenu politiku.

Narodna skupština i NDI pokrenuli su 2009. godine pilot projekat otvaranja **kancelarija za komunikaciju poslanika sa građanima na lokalnom nivou**. Ove kancelarije su zamišljene kao mesto gdje građani mogu u direktnoj komunikaciji sa narodnim poslanicima da iznesu svoja mišljenja o određenim pitanjima i građanskim inicijativama. Cilj takve komunikacije je podsticanje i razvoj saradnje poslanika i građana. Time se građanima približavaju skupštinski rad i aktivnosti, čime se ostvaruje veća transparentnost i povećava odgovornost izabranih predstavnika prema narodu (npr. kancelarije u Leskovcu, Novom Pazaru, Beogradu, Valjevu, Zrenjaninu).⁴⁷

Osim prethodno navedenog, **pravo građana na podnošenje inicijativa, peticija, predstavki i predloga**, garantovano je Ustavom Republike Srbije. Shodno Zakonu o Narodnoj skupštini, Narodna skupština, odnosno poslanici razmatraju inicijative, peticije, predstavke i predloge.

⁴⁶ Edukativni programi <http://www.parlament.gov.rs/gra%C4%91ani/edukativni-centar/edukativni-programi/tvoj-glas-tvoja-budu%C4%87nost.1117.html> (13.10.2020)

⁴⁷ Narodna skupština Srbije: poslaničke kancelarije <http://www.parlament.gov.rs/gradjani/poslanice-kancelarije.4291.html> (13.10.2020)

Naime, kako je Poslovnikom Narodne skupštine dalje propisano odbori Narodne skupštine, kao njena radna tijela, u okviru svog djelokruga razmatraju inicijative, peticije, predstvke i predloge. Nakon razmatranja podnijetih inicijativa, peticija, predstavki i predloga odbor o svom stavu pisanim putem obavještava podnosioca inicijative, peticije, predstavke i predloga. U slučaju kada odbor podnijetu inicijativu, peticiju, predstvku i predlog ustupi drugom organu kao nadležnom obavijestiće o tome njenog podnosioca.

Građani mogu podnijeti inicijative, peticije, predstavke i predloge na sljedeći način:

- **u pisanim ili elektronskom obliku** i u tom slučaju mogu koristiti obrazac koji je dostupan građanima na internet stranicama Narodne skupštine. Anonimni podnesci i podnesci koji su nejasni, nečitki, nerazumljivi ili uvredljive sadržine neće se uzimati u razmatranje;
- građani se mogu obratiti **putem telefona** preko telefonske centrale Narodne skupštine;
- građani se mogu obratiti i **neposredno Narodnoj skupštini**, odnosno njenom radnom tijelu, pa će u tom slučaju sa njima razgovor obaviti odgovarajuće lice u prostorijama Narodne skupštine. Dežurstva za prijem građana organizuju se, po pravilu, određenim danima (npr. ponedjeljkom, srijedom i petkom).⁴⁸

ŠPANIJA

Kada je u pitanju donji dom Parlamenta Španije (Kongres zastupnika, *Congreso de los Diputados*), informacije o njegovom radu dostupne su putem više kanala, uključujući **zvanični sajt**, koji sadrži informacije na španskom i engleskom jeziku, **televiziju** (*Canal Parlamento* – Parlamentarni kanal) i **društvene mreže** (*Twitter*, *Facebook* i *YouTube*). Putem ovih kanala javnosti su dostupne razne vrste informacija, poput radnih dokumenata, rezimea, brifinga i informativnih brošura.

Kongres zastupnika sprovodi različite aktivnosti sa ciljem podizanja svijesti javnosti o svom radu. Jedan od takvih primjera je izložba pod nazivom *Habla pueblo, habla*, koja je upriličena povodom četrdesete godišnjice izbora održanih 15. juna 1977. godine, prvih višepartijskih izbora nakon pada Frankovog fašističkog režima. Povodom ovog jubileja otvoren je i poseban sajt⁴⁹ posvećen izborima 1977. i usvajanju aktuelnog Ustava 1978. godine, koji sadrži informacije, video klipove, novosti, kao i intervjuje sa glavnim akterima tog istorijskog trenutka, od sazivanja parlamentarnih izbora do usvajanja Ustava.

Kongres zastupnika od 1997. godine tradicionalno početkom decembra organizuje **Dane otvorenih vrata**, u okviru proslave Dana Ustava, koji se obilježava 6. decembra. U okviru ove manifestacije građanima je omogućena posjeta najreprezentativnijim prostorijama i salama Palate Kortesa. Tokom Danâ otvorenih vrata Kongres uživo prenosi različite televizijske i radijske programe.

Za građane koji nijesu u mogućnost da tokom ovih dana posjete Kongres, postoji nekoliko alternativnih opcija – mogu uživo prisustovati posjeti putem profila te institucije na društvenim mrežama, dok su na sajtu Kongresa u svako doba dostupne virtuelne ture.

⁴⁸ Narodna skupština Srbije

<http://www.parlament.gov.rs/gradjani/pitajte/inicijative,-peticije,-predstavke-i-predlozi.1098.html> (13.10.2020)

⁴⁹ Constituc40n, <https://www.constitucion40.com/> (7.10.2020)

Takođe, **besplatne ture sa vodičem** dostupne su svim građanima tokom čitave godine. U principu, učešće na ovim turama mora se rezervisati unaprijed. Svaka organizacija (obrazovna institucija, kulturni centar, udruženje itd) može podnijeti prijavu za učešće u takvoj turi putem pisma, elektronske pošte ili faksom, navodeći ime organizacije, adresu, broj telefona i kontakt osobu, kao i broj posjetilaca, čija puna imena i identifikaciona dokumenta moraju naknadno dostavljena. Kada su u pitanju individualne posjete (do najviše 25 posjetilaca), one se organizuju svakog ponедjeljka u podne bez prethodne rezervacija, osim u slučaju državnih praznika ili dana kada je u toku zasjedanje Parlamenta.

Kongres zastupnika nema sveobuhvatnu komunikacionu politiku kodifikovanu u jednom dokumentu. **Direktorat za medije**, koji je za svoj rad odgovoran generalnom sekretaru, nadležan je za razvoj komunikacionih aktivnosti. Direktorat za medije sastoji se iz tri organizacione jedinice: Odjenjenja za štampu, Odjeljenja za sadržaje i prenose, i Odjeljenja za administrativnu koordinaciju.

Kongres zastupnika pruža javnosti na uvid parlamentarne aktivnosti koje se odvijaju na plenumu, kao i na odborima, u cilju garantovanja prava na informisanje i podsticanja učešća građana u javnim poslovima. Među sredstvima koja se koriste u te svrhe su Parlamentarni kanal, koji je prisutan na svim glavnim digitalnim kablovske i satelitskim platformama, zatim platforme Kongres uživo i Audiovizuelna arhiva, kojima se može pristupiti putem interneta, kao i distribucija besplatnog signala zainteresovanim televizijskim kanalima.

Parlamentarni kanal (*Canal Parlamento*) počeo je s emitovanjem 5. aprila 2000. godine, kada je kreiran kao instrument demokratije u službi građana, koji im omogućava da iz prve ruke svjedoče radu svojih izabranih predstavnika. Internet stranica Kongresa služi kao podrška Parlamentarnom kanalu, obezbeđujući korisnicima detaljnije informacije u vezi sa emitovanim programskim sadržajima.⁵⁰

Osim navedenog, građanima su putem zvaničnih internet stranica Kongresa zastupnika, u okviru kategorije **Portal transparentnosti** dostupne brojne informacije o radu parlamenta, budžetu i finansijama, kao i **otvoreni podaci** o rezultatima glasanja.⁵¹

ŠVEDSKA

Informacije o radu švedskog Parlamenta (*Riksdag*) dostupne su na **internet stranicama** Parlamenta i u određenom obimu putem **društvenih mreža** (*Twitter*, *YouTube*, *Instagram*). Osim toga, aktivnosti predsjednika Parlamenta građani mogu pratiti na posebnom *Twitter* nalogu i *Instagram* nalogu predsjednika.⁵² Za uređivanje zvaničnih naloga i sadržaja na društvenim mrežama nadležna je Služba Parlamenta, koja se tom prilikom rukovodi određenim pravilima.⁵³

⁵⁰ ECPRD request no. 3542, Communication policy of the Parliament - Politique de communication du Parlement, oktobar 2017.

⁵¹ Congreso Transparencia

<http://www.congreso.es/portal/page/portal/Congreso/Congreso/Transparencia/> (22.10.2020)

⁵² Detaljnije informacije dostupne su na internet stranicama Parlamenta na sljedećem linku: <https://www.riksdagen.se/en/follow-and-subscribe/social-media/> (5.10.2020)

⁵³ Rules regarding the Riksdag Administration's and the Speaker's social media accounts

<https://www.riksdagen.se/en/follow-and-subscribe/social-media/rules-regarding-the-riksdag-administrations-and-the-speakers-social-media-accounts/> (5.10.2020)

U pojedinim bibliotekama u nekoliko gradova širom zemlje (Geteborg, Sundsval, Umea) dostupni su tzv. **Riksdag corners**, gdje građani mogu pronaći informacije o Parlamentu ili se sastati sa poslanicima koji posjete biblioteke. Na internet stranicama Parlamenta postoji posebna kategorija namijenjena učenicima i nastavnicima. Takođe, postoji mogućnost naručivanja i preuzimanja informativnih materijala i zakazivanja obilazaka Parlamenta u pratnji vodiča putem zvaničnog vebajta Parlamenta.

Osim toga, Parlament objavljuje saopštenja u jutarnjim novinama, informišući na taj način javnost o raspravama koje se održavaju u Parlamentu i turama za posjetioce koje su dostupne javnosti. Na internet stranicama Parlamenta javno su dostupne sve vrste informacija (predlozi zakona, interpelacije, poslanička pitanja, bilješke sa sjednica tijela Parlamenta i sl), kao i informativne brošure i materijali za učenike.⁵⁴

U cilju **podizanja svijesti javnosti** o radu parlamenta, Riksdag sprovodi niz aktivnosti, među kojima su i one aktivnosti koje se organizuju dugi niz godina. U nastavku teksta predstavljeni su primjeri aktivnosti Parlamenta u cilju približavanja građanima:

- **Parlament mladih** (*Youth Riksdag*) održava se svake druge godine i namijenjen je mladima uzrasta od 16 do 19 godina.
- **Otvoreni parlament** (*the Riksdag Open house*) – Parlament svake druge godine organizuje jednodnevni Otvoreni parlament, događaj koji je namijenjen javnosti. U prosjeku tokom ovog događaja Parlament posjeti oko 4.000 građana koji imaju priliku da razgovaraju sa zaposlenima u političkim partijama i predstvincima Službe Parlamenta. Takođe, tom prilikom moguće je u pratnji vodiča obići zgradu Parlamenta, te posjetiti poslanike u odborima. U okviru ovog događaja postoji i tzv. mini Riksdag, namijenjen najmlađim posjetiocima.
- **Demokratska radionica** – u jednoj od zgrada Riksdaga održava se demokratska radionica koja je namijenjena učenicima srednjih škola (uzrasta od 13 do 16 godina) tokom koje učenici nastupaju u ulogama poslanika u cilju boljeg informisanja o radu parlamenta. Održavanje Demokratske radionice ima dugu tradiciju, a posljednjih godina je unaprijeđeno nabavkom nove tehničke opreme.
- **Doživite Riksdag** – predstavlja projekat virtuelnog obilaska Parlamenta koji je dostupan građanima putem internet stranica. U fokusu virtuelnog obilaska su plenarna sala, jedna od nekadašnjih plenarnih sala, kao i jedna od sala namijenjena održavanju sjednica odbora. Tokom virtuelnog obilaska, posjetiocima su dostupne informacije o radu Parlamenta.
- **Jubilej demokratije** – U periodu od 2018. do 2022. godine, Riksdag sprovodi brojne aktivnosti u pogledu proslave 100 godina demokratije. U tu svrhu, objavljena je brošura namijenjena učenicima srednjih škola, kao i digitalne igre o demokratiji za učenike.⁵⁵

Osim toga, praćenje plenarnih rasprava i glasanja u parlamentu građanima je dostupno na internet stranicama Parlamenta putem **veb televizije**.⁵⁶ Dalje, Riksdag je uspostavio **servis Open Data** na čijem unpređenju kontinuirano radi, a koji je namijenjen svima koji žele da koriste podatke o radu parlamenta. Ovaj servis obuhvata predloge zakona,

⁵⁴ ECPRD request no. 3542, Communication policy of the Parliament - Politique de communication du Parlement, oktobar 2017.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Web TV, <http://www.riksdagen.se/sv/webb-tv/> (5.10.2020)

izvještaje odbora, rezultate glasanja, podatke o prisustvu poslanika i slično, te predstavlja važan instrument za sticanje uvida u rad i odluke Parlamenta.⁵⁷ Posebna kategorija na internet stranicama Parlamenta odnosi se na **pružanje informacija u vezi sa EU**, tačnije u vezi sa tim šta institucije EU rade, kako odluke EU utiču na Švedsku, na koji način su Švedska i EU povezane, i slično.⁵⁸

Svaki građanin ima pravo i mogućnost da se u pisanoj formi obrati Parlamentu o bilo kojem pitanju. Međutim, mogućnost direktnog podnošenja peticija građana Parlamentu ne predstavlja formalni instrument u švedskom sistemu parlamentarne demokratije na nacionalnom nivou. Takođe, postoji instrument građanske inicijative u okviru kojeg je za podnošenje incijative potrebno najmanje 10% potpisa od ukupnog broja stanovnika opštine ili regiona. Umjesto instrumenta peticije, u Švedskoj postoji institucija **ombudsmana**. Predstavke i pritužbe građana razmatraju **parlamentarni ombudsmeni** koje imenuje Parlament s ciljem da se obezbijedi da državni organi i zaposleni u njima poštuju propise.⁵⁹

⁵⁷ Riksdag, Open Data <http://data.riksdagen.se/in-english/> (5.10.2020)

⁵⁸ Riksdag, EU info, <http://eu.riksdagen.se/> (5.10.2020)

⁵⁹ ECPRD request no. 3949, Participation and involvement of citizens with parliaments, decembar 2018.

IZVORI INFORMACIJA

Austria - Open Government Data (OGD) <http://data.gv.at/>

Berntzen, L., Johannessen, M.R., Andersen, K.N., Crusoe, J., Parliamentary Open Data in Scandinavia, *Computers* **2019**, 8, 65. <https://www.mdpi.com/2073-431X/8/3/65/htm>

Bundestag – Open Data <https://www.bundestag.de/services/opendata>

Chamber of Deputies, Czech Republic <https://public.psp.cz/en/sqw/hp.sqw>

Chamber of Deputies, Czech Republic, <https://public.psp.cz/en/sqw/hp.sqw>

Congreso Transparecia
<http://www.congreso.es/portal/page/portal/Congreso/Congreso/Transparecia/>

Data Poslanecké sněmovny a Senátu <https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=1300>

David Beetham, Parliament and democracy in the 21st century: a guide to good practice, Inter-parliamentary Union, 2008, p. 58-66 <https://www.ipu.org/resources/publications/handbooks/2016-07/parliament-and-democracy-in-twenty-first-century-guide-good-practice>

ECPRD request no. **3518**, Communication strategy in Parliament, oktobar 2017.

ECPRD request no. 3542, Communication policy of the Parliament - Politique de communication du Parlement, oktobar 2017.

ECPRD request no. **3779**, Right of petition, maj 2018.

ECPRD request no. 3939, Citizens Engagement Center at Parliament, decembar 2018.

ECPRD request no. 3949, Participation and involvement of citizens with parliaments, decembar 2018

Hrvatski sabor, Služba za građane
<https://www.sabor.hr/hr/o-saboru/ustrojstvo-sabora/sluzba-za-gradane>

Hrvatski sabor: Simulirani parlament studenata
<http://172.16.1.21/hr/o-saboru/ustrojstvo-sabora/sluzba-za-gradane/edukativni-centar/simulirani-parlament-studenata>

Hrvatski sabor: Online kviz
<https://www.sabor.hr/hr/o-saboru/ustrojstvo-sabora/sluzba-za-gradane/edukativni-centar/online-kviz-natjecanje-koliko>

Licenca Creative Commons 4.0 <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.hr>

Narodna skupština Srbije: Edukativni programi
<http://www.parlament.gov.rs/gra%C4%91ani/ekonomska-aktivnost/edukativni-programi.1111.html>

Narodna skupština Srbije: pitajte predsjednika
<http://www.parlament.gov.rs/gradjani/pitajte/pitajte-predsednika-narodne-skupštine.1095.html>

Narodna skupština Srbije: poslaničke kancelarija <http://www.parlament.gov.rs/gradjani/poslanice-kancelarije.4291.html>

Narodna skupština Srbije: pitajte narodne poslanike
<http://www.parlament.gov.rs/gra%C4%91ani/pitajte/pitajte-narodne-poslanike.1096.html>

Odluka o Stručnoj službi Hrvatskog sabora (NN 64/12)

Odprti podatki Slovenije <https://podatki.gov.si/o-portalu>

Parliament of Estonia - Open Data <https://www.riigikogu.ee/en/open-data/>

Parliament of Georgia

<http://www.parliament.ge/ge/media/tematuri-shexvedrebi-studentebtan/tematuri-shexvedrebis-mizani-da-formati>

Dati Saemi <http://dati.saeima.korpuss.lv/>

Parliaments' role in engaging the citizens in its work, Fourth regional conference of the parliamentary research services, Skoplje, 7-9 June 2018.

Poslovnik Hrvatskoga sabora, član 107

<https://www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/inline-files/PROCISCENI%20TEKST%20POSLOVNIKA%202020.pdf>

Pravilnik o javnosti rada Hrvatskog sabora i radnih tijela

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2005_05_66_1286.html

Pravilnik o vrstama i sadržaju dozvola kojima se utvrđuju uvjeti ponovne uporabe informacija (Narodne novine br. 67/17), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_07_67_1577.html

Riksdag, Open Data <http://data.riksdagen.se/in-english/>

Riksdag, EU info, <http://eu.riksdagen.se/>

Riksdag, Web TV, <http://www.riksdagen.se/sv/webb-tv/>

Rules regarding the Riksdag Administration's and the Speaker's social media accounts

<https://www.riksdagen.se/en/follow-and-subscribe/social-media/rules-regarding-the-riksdag-administrations-and-the-speakers-social-media-accounts/>

Spain: Constitucion40n, <https://www.constitucion40.com/>